

INSPECTIE CULTUURBEZIT

MINISTERIE VAN OCW

JAARVERSLAG 2004

Inspectie Cultuurbezit
Postbus 16478
2500 BL Den Haag
T: 070 412 40 12
F: 070 412 40 14
e-mail: inspectie@cultuurbezit.nl

INHOUD

	Inleiding	3
1	Inspectie Rijkscollecties	4
1.1	Inspectiemethode	
1.1.1	Proportioneel toezicht	
1.2	Kwaliteitszorg	
1.2.1	Fusiewerkgroep kwaliteitszorg	
1.2.2	Escalatiemodel, meldingen en klachtenprocedure	
1.3	Klankbordgroep facetrapportage klimaat	
1.4	Inspectie van (museale) instellingen	
1.4.1	Aantekeningen bij inspecties van (museale) instellingen	
1.4.2	Aantekeningen bij musea en collecties	
1.4.3	Uitbreiding inspectievelde	
1.5	Risicobeheer	
2	Wet tot Behoud van Cultuurbezit	16
2.1	Inspectie van beschermde voorwerpen en verzamelingen	
2.2	Samenwerking met de Raad voor Cultuur	
2.3	Ensembles	
3	Internationale regelgeving, verdragen en douanezaken	18
3.1	Europese regelgeving	
3.2	Illegale in- en uitvoer	
3.3	'Nieuwe' regelgeving	
3.3.1	Sanctieregeling Irak 2004 II	
3.3.2	Wetsvoorstel teruggave cultuurgoederen afkomstig uit bezet gebied	
3.3.3	Unesco-verdrag 1970	
3.4	Projecten waar de Inspectie bij betrokken was	
3.4.1	Fighting illicit trafic in cultural goods within the European Union	
3.4.2	Matra pre-accessieproject Hongarije	
3.4.3	Ethische commissie Volkenkundige musea	
4	Fusie Erfgoedinspecties	23
5	Facilitair beheer	24
5.1	Personeel	
5.2	Informatiebeheer	
5.3	Lunchlezingen en gezamenlijke activiteiten	
5.4	Opleidingen, symposia en voordrachten	
5.4.1	Voordrachten	
5.4.2	Bijgewoonde symposia en gevolgde cursussen	
5.4.3	Publicaties	
5.4.4	Nevenwerkzaamheden	
6	Financieel overzicht 2004	29
Bijlage	Overzicht afgegeven uitvoervergunningen voor cultuurgoederen in 2004	30

INLEIDING

Er zijn van die jaren in mensenlevens en organisaties die, als je terugkijkt, tussen twee belangrijke periodes in lijken te zitten. Voor de Inspectie Cultuurbezit was 2004 zo'n jaar. Achter ons lagen tien jaren van opbouw, uitbreiding van taken en personeel, opbouw van methode en technieken. Vóór ons lag de toekomst van een gefuseerde Erfgoedinspectie met wellicht andere werkwijzen en een hechtere inbedding in het departement. Eigenlijk verwachtten wij dat die fusie van de Inspectie Cultuurbezit, de Rijksarchiefinspectie (RAI), de Rijksinspectie voor de Archeologie (RIA) en de Rijksinspectie voor de Monumentenzorg (RIM, in 2004 nog in oprichting) in 2004 al een vol-dongen feit zou zijn. Maar helaas; een heel jaar ging voorbij waarin nauwelijks vooruitgang op dit terrein viel te bespeuren. Ook op andere gebieden die voor de Inspectie belangrijk zijn en waren, zoals de inwerkingtreding van de nieuwe verdragen om de illegale handel in cultuurgoederen tegen te gaan, de wettelijke onderbouwing van de uitbreiding van het inspectieveld, een regeling voor de museale objecten die door de rijksmusea sinds de verzelfstandiging zijn verworven, werd weinig vooruitgang geboekt.

Was 2004 hierdoor voor de Inspectie een verloren jaar? Nee, want er was ruimte om de bijstelling van onze inspectiemethode uitvoerig te testen. Om weer eens een flink aantal bezoeken in het kader van de Wet tot behoud van cultuurbezit af te leggen. Om de contacten met de douane aan te halen. En, ten slotte, om hard te werken aan uitbreiding en versteviging van onze vakkennis.

Toen wij dan ook aan het eind van 2004 hoorden dat wij niet alleen organisatorisch hechter in het departement opgenomen zouden worden, maar ook daadwerkelijk zelf naar de Hoftoren zouden verhuizen, hadden wij het prettige gevoel dat niet alleen de verhuisdozen, maar ook onze werkzaamheden ordelijk gesorteerd en goed verpakt de nieuwe tijd tegemoet konden gaan.

Charlotte E. van Rappard-Boon
Hoofdinspecteur Cultuurbezit

1 INSPECTIE RIJKSCOLLECTIES

1.1 Inspectiemethode

Zoals elk jaar heeft de Inspectie ook in 2004 een aantal keer intern de inspectiemethode besproken teneinde de inhoud, actualiteit en de overal gelijke toepassing hiervan te bewaken. Naar aanleiding van deze gesprekken zijn enkele wijzigingen aangebracht, vooral in de ondersteunende steekproefonderzoeken.

In de steekproefonderzoeken die de Inspectie periodiek uitvoerde ter ondersteuning van haar onderzoek en rapportage, waren de toetsingspunten temperatuur en relatieve luchtvochtigheid opgenomen. Deze werden vergeleken met de conserveringsnormen, weergegeven in diverse publicaties zoals in *Een kleurrijk verleden. Kleur; versieringen en materiaalimitaties in historische binnenruimtes* van het Instituut Collectie Nederland (ICN) uit 1997. In de museale wereld is echter al enige tijd een discussie gaande over het principe van werken met absolute, aanbevolen normen voor onder meer temperatuur en relatieve luchtvochtigheid. Deze discussie wordt vooral gevoed vanuit het Canadian Conservation Institute in publicaties van S. Michalski en Jean Tétreault. Zij stellen dat alleen een risicoanalyse van de collectie aan de basis van een - intelligenter - normering kan liggen, die meer uitgaat van te vermijden kritische drempels dan van aanbevolen waarden, omdat absolute normen nauwelijks te geven zijn. Per museum is volgens hen maatwerk nodig op basis van een gedegen kennis van (de ontwikkeling van) het eigen museale klimaat. In de risicoanalyse worden gegevens over de conditie van de collectie en de gevoeligheid voor de in kaart gebrachte risicofactoren meegenomen. In Nederland wordt de discussie onder meer door het ICN op de voet gevolgd en in pilots getest.

Ook de Inspectie neemt actief deel aan deze discussie. In afwachting van eensluidende conclusies heeft zij de toetsingspunten temperatuur en relatieve luchtvochtigheid als niet meer absoluut geldig uit haar steekproefscores laten vallen. In inspectierapporten besteedt zij nu, nog meer dan voorheen, aandacht aan klimaatbeheersing in de musea, waarbij de normen worden gehanteerd als aanbevolen waarden, in plaats van absolute af- of goedkeurgrenzen. Ook wordt in de rapporten nu meer de nadruk gelegd op het belang van klimaatmonitoring door de musea zelf, zodat deze op tijd extreme situaties kunnen voorkomen die o.a. tot uitdroging of schimmelvorming kunnen leiden.

Een andere aanpassing van de steekproefonderzoeken betreft hun aantal. Voorheen waren dit er steeds drie: de gehele collectie werd aan een steekproefonderzoek onderworpen en twee deelcollecties, die door het museum werden gedefinieerd. Bij het steekproefonderzoek van de twee deelcollecties was het aanvankelijk de opzet om steeds één al eerder onderzochte deelcollectie te onderzoeken en een nieuwe deelcollectie, om zo ontwikkelingen te kunnen vergelijken.

Maar het is gebleken dat de definitie, samenstelling en omvang van deelcollecties aan verandering onderhevig zijn, waardoor deze opzet niet werkbaar is. Ook zijn omstandigheden niet vergelijkbaar als er sprake is van verbouwingen en herinrichtingen. Ander punt is dat de tijd die een inspectie van de daarbij betrokkenen vergt in verhouding moet zijn met de informatie die zij oplevert. Een en ander heeft de Inspectie doen besluiten om standaard één steekproefonderzoek uit te voeren. Hierbij let zij op de volgende aspecten: de aanwezigheid van een inventarisnummer op de objecten; de volledige en correcte vermelding van hun standplaats, juridische status, materiaal en titel of beschrijving in de registratie; hun bescherming tegen stof en schade. Steekproefonderzoeken van deelcollecties kunnen nog steeds worden uitgevoerd als de behoefte bestaat om als het ware nader in te zoomen op de collectie, maar zullen niet meer standaard worden uitgevoerd.

In 2004 heeft de Inspectie drie verschillende standaard inspectierapporten ontwikkeld voor respectievelijk inspecties met ondersteunend steekproefonderzoek, vervolgininspecties zonder steekproefonderzoek en voor inspecties van instellingen die nieuw zijn in het inspectiepakket. Immers, ingevolge het rapport van de Algemene Rekenkamer *De museale collecties van het Rijk* (2000) zijn en zullen instellingen aan het inspectiepakket worden toegevoegd. Deze hebben niet allemaal dezelfde voorgeschiedenis en ontwikkeling (Deltaplan en dergelijke) als de verzelfstandigde rijksmusea ressorterend onder OCW, die van 'oudsher' het inspectiepakket vormden. Het ontwikkelde standaard inspectierapport voor 'nieuwe' instellingen geeft enige achtergrondinformatie, die het mogelijk maakt bepaalde bevindingen in hun context te zien. Een voorbeeld van zo'n nieuwe instelling is het Nederlands Instituut voor Scheepsarcheologie te Lelystad. Dit Instituut huisvest een rijkscollectie die in 2004 voor het eerst werd bezocht.

Het onderzoek naar een geschikte methode voor risicoanalyse zal ook gericht zijn op het maken van beter beredeneerde keuzes voor zwaarte en frequentie van inspectiebezoeken. De grotere omvang van het inspectiepakket in verhouding tot de voor inspecties benodigde tijd van de Inspectie en de geïnspecteerde instelling nopen tot een voortdurende bezinning op (de proportionaliteit van) de inspectiemethode.

1.1.1 Proportioneel toezicht

De opgelegde taakstellingen hebben consequenties voor de werkzaamheden van de Inspectie. Ook streeft de Inspectie naar een meer proportionele uitvoering van haar toezichthoudende taak. De eis van jaarlijkse inspectie is in een gesprek met de plaatsvervangende Secretaris Generaal (pSG) in augustus 2003 vervallen. De Staatssecretaris zal de Beheersovereenkomst met de instellingen in deze zin wijzigen. Ook werd toen afgesproken dat de Inspectie een risicoanalyse zou maken op grond waarvan kan worden vastgesteld hoe vaak, en met welk instrumentarium de diverse onder OCW en andere departementen ressorterende musea geïnspecteerd moeten worden. De analyse

moet resulteren in een plan van aanpak, dat uitgaat van de taakstellingen. Gedurende 2004 heeft de Inspectie zich in het onderwerp verdiept en met deskundigen hierover gesproken. De voor een risicoanalyse benodigde kennis over de nieuwe te inspecteren musea zou door een uniforme *quick-scan* worden verzameld. Op 1 januari 2005 zouden de risicoanalyse en het plan van aanpak aan de SG worden voorgelegd.

Mede door het beslag dat het fusieproces op de tijd van de inspecteurs legde en het gebrek aan duidelijkheid over de musea die aan het inspectiepakket toegevoegd zouden worden, kon dit project in 2004 niet worden afgerond. Wel heeft de Inspectie literatuurstudie verricht, contact opgenomen met de Inspectie van het Onderwijs over de risicoanalyse die daar in ontwikkeling is en overlegd met haar eigen statisticus. Er is veel overleg gevoerd over de uitbreiding van het inspectiepakket en enkele van de nieuwe musea zijn geïnspecteerd (zie paragraaf 1.4). Ook is een model opgezet voor inspectiebezoeken zonder steekproefonderzoek. In 2005 zal verder worden gewerkt aan de risicoanalyse en het plan van aanpak, met aandacht voor de ontwikkelingen bij andere inspecties en de heersende opvattingen in het werkveld.

1.2 Kwaliteitszorg

In 2004 stond de kwaliteitszorg deels in het teken van de naderende fusie. In het voorgaande jaar was de kwaliteitszorg toegespitst op:

1. De doorlooptijd van inspectierapporten
2. De effectiviteit van inspecties.

Beide aspecten waren óók lopende het fusieproces de speerpunten van de kwaliteitszorg.

Medio juni 2004 maakte de inspectie de stand van zaken op om zich daarna te kunnen concentreren op kwaliteitszorg in het kader van de fusie. De bevindingen in juni luiden als volgt:

1. De effectmeting van de inspectierapporten is voltooid. Inspecteurs kunnen voortaan met behulp van deze, door de hoofdinspecteur opgestelde, data-analyse nagaan en bijhouden in hoeverre aanbevelingen in voorgaande inspectierapporten zijn opgevolgd. Indien nodig kan een instelling nu aan de aanbevelingen herinnerd worden, of een bepaald punt bij een volgende inspectie opnieuw aan de orde worden gesteld.
2. Het onderzoek naar de doorlooptijden van inspectierapporten was in juni nog niet afgerond. (Ook aan het eind van het jaar was dit onderzoek nog gaande.)
3. De effectiviteit van de rapporten van de Inspectie op de beleidsdirectie is toegenomen. Er is gestructureerd overleg met de beleidsdirectie over de jaarbrieven aan de musea ingevoerd. En naar aanleiding van de inspecties risicobeheer voerde de Directie Cultureel Erfgoed (DCE) overleg over sancties in. Ook werd overlegd over afstemming van de resultaatafspraken in de cultuurnota-periode 2005-2008 en werd het zogenaamde Periodiek Overleg met de DCE voortgezet. En het collegiale overleg tussen inspecteurs en beleidsambtenaren is geïntensiveerd.

4. De beschrijving van procedures en handelswijze met betrekking tot de taken in het kader van de Wet behoud cultuurbezit is nagekeken op compleetheid en, waar nodig, aangevuld. Waarschijnlijk zal deze beschrijving opnieuw worden geordend.
5. Het Handboek methodiek (de instructie voor de inspecteur) is voltooid, op zo'n manier dat het als dat nodig is telkens kan worden bijgesteld.
6. De beschrijving van de procedures en handelswijzen met betrekking tot de EU-taken van de Inspectie is zo goed als voltooid.

1.2.1 Fusiewerkgroep kwaliteitszorg

In het najaar van 2004 werd in het kader van de fusie een werkgroep kwaliteitszorg ingesteld. Hierin werd een keuze vóór kwaliteitszorg bij de Erfgoedinspectie i.o. bepleit. De werkgroep stelde vast dat vooral de ICB en de RAI voor wat betreft de kwaliteitszorg verder waren dan het beleidsdepartement, dat later startte met een kwaliteitszorgtraject volgens het INK-model. Hoewel werd geopperd dat aansluiting bij dit programma voor de hand zou liggen, werd juist vanwege die voorsprong besloten tot voortzetting van het eigen ICB/RAI-traject. Hier zouden de RIA en RIM dan bij kunnen aansluiten. De werkgroep kwam een aantal keren bijeen en bracht op 29 november advies over dit onderwerp uit aan de fusiedirecteur, die dit integraal heeft overgenomen. De kern van het advies luidde dat de Erfgoedinspectie structureel moet gaan werken met een systeem van kwaliteitszorg op basis van het al bij de cultuurinspecties geïmplementeerde systeem. Na twee jaar kan opnieuw worden bezien of aansluiting bij het departementale systeem zinvol is. Voorts dient de directeur van de Erfgoedinspectie eindverantwoordelijkheid te dragen voor de kwaliteitszorg. Hij kan een structurele werkgroep Kwaliteitszorg instellen, bestaande uit vijf personen; één vanuit het bedrijfsbureau en één uit elke sector. Deze werkgroep coördineert de werkzaamheden op het gebied van kwaliteitszorg volgens een jaarlijks opgesteld werkplan en audits. In het advies werd voorgesteld om de ondersteuning door IBAS Consultancy in 2005 voort te zetten. Voor het fusiejaar 2005 werd geadviseerd om concrete en haalbare doelen te formuleren en die vast te leggen in zo'n werkplan. Daarbij moet rekening worden gehouden met de harmonisatie van de huidige systemen en kwaliteitsniveaus, met de integratie van de bestaande kwaliteitshandboeken en met het borgen van de aanwezige kwaliteit van de prestaties, opdat deze door onbedoelde neveneffecten van de fusie niet terugvalt (hiermee werd vooral bedoeld op de continuïteit van het werkproces en de betrouwbaarheid van de levertijden). Specifiek voor de RIM werd geadviseerd om, net zoals de Inspectie en de Rijksarchiefinspectie in 2002, begeleid door IBAS aan het begin van 2005 met een starttraject te beginnen. IBAS kan dan vervolgens de kwaliteitszorg van de vier inspecties op één lijn brengen, zodat na de fusie een vlotte start kan worden gemaakt met gezamenlijke kwaliteitszorg.

1.2.2 Escalatiemodel, meldingen en klachtenprocedure

Samen met de collega's van de Rijksarchiefinspectie, de Rijksinspectie voor de Archeologie en de Rijksinspectie voor de Monumentenzorg heeft de Inspectie de stand van zaken met betrekking tot een escalatiemodel, de omgang met meldingen door derden en een mogelijke klachtenregeling onderzocht. Dit onderzoek heeft uitgewezen dat de vier fuserende inspecties één model voor een handhavingprocedure kunnen ontwikkelen voor de nieuwe Erfgoedinspectie. Dit model zal voor een belangrijk deel gedictieerd worden door de eigenheid van de wet- en regelgeving en de inrichting van het inspectiearrangement. En het zal ruimte moeten bieden aan individuele bijzonderheden.

Ook voor de omgang met meldingen door het publiek en het veld bleek dat de vier Inspecties één procedure kunnen ontwerpen, waarin in ieder geval de volgende aspecten geregeld worden:

- vaststelling voor welke inspectie de melding is bestemd
- manier waarop met (interne) anonieme meldingen omgegaan moet worden
- afweging van een melding ten opzichte van de prioriteiten in het werkplan
- afhandeling van een melding (termijnen, bevoegdheden etc.)
- terugkoppeling aan de melder (binnen een vastgestelde tijd).

Voor wat betreft een nieuwe klachtenregeling zal onderzocht worden of bij het departement of bij andere organisaties al regelingen operationeel zijn, waaraan we ons kunnen spiegelen. De klokkenluidersregeling OCW, de klachtenregeling OCW en de klachtenregeling Rijksdienst Monumentenzorg zijn in dit verband genoemd. Bestaande regelingen kunnen wellicht aan elkaar worden geknoopt of met elkaar worden vervlochten. We streven naar optimale uniformiteit, waarbij de eigenheid van het veld, de wet- en regelgeving en het inspectiearrangement in het oog worden gehouden. Tot nu toe heeft overigens geen van de vier Inspecties officiële klachten van geïnspecteerde instellingen ontvangen.

Wanneer de interne procedures voor handhaving, melding en klachten ontworpen zijn, moet de Inspectie ook de externe procedures vastleggen.

1.3 Klankbordgroep facetrapportage klimaat

Het in 2003 gestarte onderzoek naar het binnenklimaat in de musea werd voortgezet en uitgediept. De lange termijn metingen van belangrijke luchteigenschappen in Museum de Gevangenpoort, het Mauritshuis en het depot van het Scheepvaartmuseum overspanden het hele jaar. Ook werden tijdelijke metingen naar aanleiding van specifieke vraagstellingen uitgevoerd en deelaspecten, zoals het effect van in museumzalen binnenvallend zonlicht op het binnenklimaat en het gedrag van het klimaat in een microklimaatdoos rondom een schilderij, bestudeerd. De uitvoerder van het

technisch onderzoek, Dr. H. Schellen van de TU Eindhoven, betrok vijf studenten bij zijn werkzaamheden: Marco Martens, Aris Baan, Thijs Vanduynhoven, Edgar Neuhaus en Walter Timmermans. Zij maken van diverse deelaspecten van dit onderzoek hun afstudeerproject.

De methodiek van het onderzoek stoelt op de studie van de diverse parameters (en hun interactie) die het binnenklimaat beïnvloeden: het buitenklimaat, de installatie- en regeltechniek en de (bouw fysische) karakteristieken van de gebouwschil. De Inspectie probeert de vierde belangrijke parameter, de menselijke (f)actor, in kaart te brengen via interviews en gesprekken met de musea, de gebouwbeheerders en andere 'sturende' actoren. De uitgewerkte methodiek en de tussentijdse resultaten werden in juni 2004 aan de leden van de Klankbordgroep conservering voorgelegd en met hen besproken.

1.4 Inspectie van (museale) instellingen

In 2004 werden inspectierapporten over de volgende (museale) instellingen opgesteld:

Voor het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap:

Geld-+bankmuseum, Utrecht

Kröller-Müller Museum, Otterlo

Museum het Catharijneconvent, Utrecht

Museum de Gevangenpoort, Den Haag

Museum Huis Doorn, Doorn

Museum het Mauritshuis, Den Haag

Nederlands Instituut voor Scheeps- en Onderwaterarcheologie, Lelystad

Nederlands Openluchtmuseum Arnhem, deelinspectie over de locatie Saksen Weimarkazerne

Paleis Het Loo Nationaal Museum, Apeldoorn

Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie, Den Haag

Voor het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit:

Kasteel Groeneveld, Baarn

Voor de Gemeente Amsterdam:

Stedelijk Museum, Amsterdam

Voor de Gemeente Den Haag (samen met het Erfgoedhuis Zuid-Holland):

Gemeentemuseum, Den Haag

Aan het eind van het jaar werd nog gewerkt aan inspectierapporten over:

Instituut Collectie Nederland, Rijswijk

Legermuseum, Delft

Nederlands Scheepvaart Museum, Amsterdam

Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie, Den Haag

Slot Loevestein, Poederloijen

In 2004 hadden een aantal musea, zoals het Rijksmuseum in Amsterdam, Museum de Gevangenpoort in Den Haag en Museum het Catharijneconvent in Utrecht met grootschalige verbouwingen en verhuizingen te maken. Een traditioneel inspectierapport is dan vanwege de voortdurend veranderende situatie niet steekhoudend. De Inspectie volgt de ingrepen wel zeer nauwkeurig en brengt tussendoor verslag van haar bevindingen per brief of memo uit aan het museum en, als de situatie daar aanleiding voor geeft, aan de staatssecretaris.

De eerste inspectie van het ICN in 1999 ging uit van een specifieke opdracht van de toenmalige Directeur Generaal Cultuur (DGC), J. Riezenkamp, voortkomend uit verontrusting over mogelijke vermissingen van kunstvoorwerpen in bruikleen bij niet-museale instellingen, zoals departementen. Aangezien het ICN een buitendienst van het ministerie van OCW is, en geen verzelfstandigd rijksmuseum met een beheersovereenkomst, valt het buiten het reguliere werkterrein van de Inspectie. Om die reden was deze instelling sinds 1999 niet meer geïnspecteerd. Maar omdat het ICN rijkscollectie beheert, is het met haar instemming in 2004 geïnspecteerd en in het reguliere inspectieprogramma opgenomen. De inspectie in 1999 richtte zich vooral op het uitstaande deel van de collectie; bij de inspectie in 2004 is vooral het collectiebeheer in de depots in Rijswijk geëvalueerd. Ook werden de twee voornaamste 'buitendepots' van het ICN bezocht: het Jachthuis Sint Hubertus op de Hoge Veluwe en het Witsenhuis in Amsterdam. Het inspectierapport bevat kritische opmerkingen over de registratie en de preventieve conservering in de depots.

1.4.1 Aantekeningen bij inspecties van (museale) instellingen**Het Openluchtmuseum in Arnhem**

De Inspectie bezocht in 2003 en 2004 een paar keer het Nederlands Openluchtmuseum in Arnhem om de formulering van de bijlage bij de Beheersovereenkomst van dit museum voor te bereiden. Deze Beheersovereenkomst is in 1999 gesloten en identificeert de rijkscollectie in beheer bij het museum. Vooral een rondgang langs de gebouwde collectie bleek noodzakelijk. Er moest een onderscheid worden aangebracht tussen de onroerende museale collectie, de dienstgebouwen en de reconstructies die als rekwisieten fungeren op het museumterrein aan de Schelmseweg in Arnhem. In april werd het inspectierapport vastgesteld en aangeboden aan de staatssecretaris.

Het museum legde in 2004 een groot aantal gevallen van voorgenomen afstoting aan de Inspectie voor, die deze in hoofdzaak procedureel toetste.

Het Rijksmuseum Amsterdam

De Inspectie bezocht regelmatig het Rijksmuseum in Amsterdam om het verloop van de verhuizing van de collecties en de inrichting van de nieuwe externe depots te volgen. In februari werd een gesprek gevoerd over de inspectie van het calamiteitenplan. De Inspectie verzocht om nadere informatie en uitwerking van delen daarvan. Zij bezocht in februari het externe depot in Lelystad om de inrichting ervan en de opslag van de collecties te beoordelen. In maart maakte zij een rondgang door het inmiddels gesloten hoofdgebouw in Amsterdam om de omvang en aanpak van de asbestproblemen te beoordelen. Over het Inspectierapport 2003 werd ambtelijk overleg gevoerd met de beleidsdirectie, waarbij vooral de door de inspectie geconstateerde zeer incomplete basisregistratie van de collectie aandacht kreeg. De plannen van het projectbureau Het Nieuwe Rijksmuseum voor het binnenklimaat van het verbouwde museum baarden de Inspectie in de loop van het jaar steeds grotere zorgen. Vooral de voorgenomen isolatie van de buitenmuren en de aanleg van een omvangrijke klimaatinstallatie, kennelijk gemotiveerd door een museaal wense-lijk bevonden rigide binnenklimaat met een beperkte bandbreedte van Relatieve Luchtvochtigheid en Temperatuur (RV en T) schommelingen, vond de Inspectie zorgwekken. Zij sprak hier meer dan eens met het museum over. Ook in gesprekken met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, de Rijksbouwmeester van het ICN, deskundigen van de TU Eindhoven en de beleidsdirectie kwamen deze onderwerpen aan de orde.

De Inspectie reageerde schriftelijk op de plannen van het Rijksmuseum voor de inrichting van presentaties in musea in Antwerpen en Kleef. Deze twee 'satellieten' zullen bij een volgende inspectie nadere aandacht krijgen.

In augustus werden een aantal inspectiebezoeken gebracht aan de Amsterdamse Frans van Mierrisstraat om de daar ingerichte nieuwe externe depots en studiezalen voor de bibliotheek en het rijksprentenkabinet te beoordelen. Het museum had zelf aangegeven zich zorgen te maken over lekkages en een inadequaar binnenklimaat. De Inspectie deelde die zorgen en rapporteerde deze. Zij had haar twijfels over de deugdelijkheid van het gebouw als museale locatie en over het gerealiseerde binnenklimaat. Het museum heeft hierop maatregelen genomen, waardoor die problemen voor een deel zijn opgelost.

Museum Boerhaave

Op verzoek van Museum Boerhaave besprak de Inspectie met het museum de te volgen procedure bij een geplande afstoting van delen van de collectie. Ook de inhoudelijke aspecten van de afstoting waren onderwerp van gesprek.

Museum het Catharijneconvent

De inspectie van Museum het Catharijneconvent stond in 2004 in het teken van de verbouwing en herinrichting. Het kantorenpannd wordt verbouwd tot depotgebouw en er komt een volledig nieuwe vaste opstelling. In verband met de bouwactiviteiten was de collectie grotendeels buitenshuis opgeslagen. Bij de inspectie ging ook aandacht uit naar de problematiek van de klimatologische omstandigheden in het museum.

De ruïnes van Brederode en Teylingen

De Inspectie voerde in 2004 gesprekken met de DCE en met een van de conservatoren van het ICN over de Kastelenstichting Holland en Zeeland (KSHZ), de beherende instantie van de ruïnes van Brederode en Teylingen. De gesprekken richtten zich op de vaststelling van de aard en omvang van de rijkscollectie in deze ruïnes en de eventuele overdracht ervan aan de provinciale archeologische depots in Noord- en Zuid-Holland. De Inspectie heeft hierover in het decennium sinds de verzelfstandiging van de KSHZ geen duidelijkheid kunnen krijgen van de stichting zelf. Tot op heden zijn de collecties behorend bij de ruïnes van Teylingen en van Brederode geïnspecteerd. Daarbij zijn onduidelijkheden aan het licht gekomen over wat er precies onder deze collecties valt en wie hierover het beste het beheer kan voeren. Wellicht is overdracht aan de provinciale depots wenselijk. In 2002 werden van beide ruïnes inspectierapporten opgesteld en aan de SC aangeboden. Bij brief van 8 mei 2003 heeft de DCE aan het bestuur van de Kastelenstichting Holland en Zeeland aangegeven welke vragen leven en dat zij van de Stichting een voorstel over het beheer van de collecties verwacht. De DCE overlegt met het ICN over de vraag of er in beide gevallen sprake is van rijkscollectie in beheer bij de KSHZ. Waar nodig wordt de Inspectie hierbij betrokken. In afwachting van de uitkomsten van dit overleg worden de collecties van de beide ruïnes niet geïnspecteerd.

Het Haags Gemeentemuseum, het Haags Historisch Museum en het Museon

In de periode eind 1998 - zomer 2000 zijn op verzoek van de Gemeente Den Haag en in overleg met de Directeur Generaal Cultuur en Media (DGCM) inspectiebezoeken gebracht aan het Haags Gemeentemuseum, het Haags Historisch Museum en het Museon. De taak van de Inspectie is formeel beperkt tot de rijkscollectie, maar de gemeente wenst dat deze musea geïnspecteerd worden. In 2004 is de Inspectie begonnen met het begeleiden van het Erfgoedhuis Zuid-Holland bij de door dit Erfgoedhuis uitgevoerde inspecties van het Haags Historisch Museum, het Museon en het Gemeentemuseum. Dit houdt in dat inspecteurs meelopen mee tijdens de inspectiebezoeken en desgewenst als meelezer van het eerste inspectierapport over elk van deze instellingen fungeren. Vervolgens zal de inspectie worden overgedragen aan het Erfgoedhuis en de betrokkenheid van de Inspectie bij deze musea eindigen.

Het Stedelijk Museum Amsterdam

In 2004 heeft de Inspectie op verzoek van de gemeente en van het museum zelf en in overleg met de DGCM het Stedelijk Museum Amsterdam geïnspecteerd. In 2005 zal mogelijk nogmaals een inspectie plaatsvinden, waarna overdracht van de inspectie plaatsvindt aan de Stichting Museaal & Historisch Perspectief Noord-Holland. De Inspectie zal deze Stichting begeleiden bij het toepassen van de inspectiemethode. Dit past in de door de Inspectie gewenste ontwikkeling, waarbij zelfstandige musea van lagere overheden geïnspecteerd worden door toezichhoudende instellingen van die overheden zelf, in casu de provinciale museumconsulenten.

Nederlands Instituut voor Scheeps- en Onderwater Archeologie

In 2004 vond de eerste inspectie plaats van het Nederlands Instituut voor Scheeps- en Onderwater Archeologie (NISA), dat volledig deel uitmaakt van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek en daardoor rijkscollectie is. Toevoeging van het NISA aan het inspectiepakket geschiedde naar aanleiding van de aanbevelingen van de Algemene Rekenkamer in haar rapport over de museale collecties van het rijk. Aangezien het hier om een archeologische collectie gaat, is bij de inspectie van het NISA ook de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie betrokken.

Het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie

Met het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie (RKD) werd in januari een gesprek gevoerd in het kader van de inspectie van het calamiteitenplan. Dat plan werd toen nog niet adequaat bevonden. In de loop van het jaar is het verder uitgewerkt. Vanaf juli vonden een aantal gesprekken plaats met de directie ter voorbereiding op de inspectie met steekproefonderzoek. Het steekproefonderzoek van de deels niet-museale en niet-geregistreerde collectie van het RKD vereiste een vergaande verbijzondering van de inspectiemethodiek. De statisticus Jan van Bolhuis leverde hier een onmisbare bijdrage aan. Vanaf september vonden inspectiebezoeken plaats.

Overleg met de Rijksgebouwendienst

Ook in 2004 vond overleg met de Rijksgebouwendienst plaats. De Inspectie hecht zeer aan dit structurele overleg, omdat telkens weer blijkt hoe belangrijk het gebouw en het gebouwonderhoud zijn voor het welzijn van de roerende collectie die zich daarin bevindt.

1.4.2 Aantekeningen bij musea en collecties

De Inspectie volgde nauwlettend de zorgwekkende ontwikkelingen, zoals de nieuwbouw van het Ministerie van Algemene Zaken achter de museale gebouwen van de schilderijengalerij Willem V en de Gevangenpoort, de verbouwing van het Rijksmuseum in Amsterdam en de trage voortgang van het nieuw te ontwikkelen depot aan de Raamsteeg te Leiden voor een aantal Leidse musea. Op dit depot, dat een aantal conserveringsproblemen voor Museum Naturalis, het Rijksmuseum van Oudheden en Museum Boerhaave moet oplossen, wordt al jaren gewacht.

Paleis Het Loo Nationaal Museum kon zich verheugen in de ingebruikname van een nieuw depot op de zolders van het stallencomplex. De toestand van de kostuumdepots op de zolders van het paleisgebouw, waaraan in oktober een apart inspectiebezoek werd besteed, is nog wel zorgwekkend.

Op Slot Loevestein werd in april, na enige jaren een collectiebeheerder ontbeerd te hebben, een nieuwe conservator-collectiebeheerder aangesteld. Zij heeft onmiddellijk de collectieregistratie aanzienlijk verbeterd. Het museum heeft ook afspraken gemaakt met de archeologische werkgroep Loevestein over het toekomstige beheer en de deponering van het opgegraven materiaal bij het provinciaal depot. De eigendomssituatie van bodemvondsten en hun verhouding tot de museale collectie is dikwijls heel complex.

Het Scheepvaartmuseum kampte in 2004 met verschillende problemen. Zo noopte een schimmeluitbraak in 2003 tot de verhuizing van de bibliotheek van het museumgebouw naar het depot Het Behouden Huis. Sinds januari 2004 kan men daar de collectie raadplegen. De inrichting van dit depot was eind 2004 voor wat betreft standplaats en verwerking van de registratie nog niet op orde. Om hierin verbetering te bewerkstelligen is in 2004 een meerjaren projectplan opgesteld. Een ander probleem is dat het klimaat in het museumgebouw moeilijk te beheersen is. Het museum wacht op een grootscheepse verbouwing, maar het startsein daarvoor is om financiële redenen al een paar keer naar een later tijdstip verschoven.

1.4.3 Uitbreiding van het inspectieveld

In 2004 is de Inspectie begonnen met de inspectie van musea die ressorteren onder andere ministeries dan OCW. Het betreft het Geld-+ bankmuseum (Ministerie van Financiën); Kasteel Groeneveld (Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit); Museum Bronbeek, het Leger- en Wapenmuseum, het Marinemuseum, het Mariniersmuseum en het Militair Luchtvaartmuseum (Ministerie van Defensie). Deze musea worden voortaan volgens een zelfde methodiek geïnspecteerd als de collecties van de verzelfstandigde rijksmuseuminstellingen. De Inspectie heeft de kennismaking met genoemde ministeries en de onder hen ressorterende musea als bijzonder plezierig ervaren. Kasteel Groeneveld was het eerste museum dat kon worden geïnspecteerd. Hierover is een algemeen inspectierapport opgesteld met een beschrijving van de collectie en de stand van zaken voor wat betreft registratie, conservering en risicobeheer. In de volgende jaren zal de inspectie worden uitgebreid en zullen de steekproefmethode en risicobeheer aan de orde komen. In 2004 is ook voor het eerst een krijgsmachtmuseum, het Koninklijk Tehuis voor Oud Militairen Museum Bronbeek, geïnspecteerd. Museum Bronbeek is een museum in beweging: er wordt hard gewerkt om de registratie en conservering van de collectie op orde te krijgen en er is een nieuw depot gebouwd, waarvan de oplevering in het najaar van 2005 wordt verwacht. De organisatie en het beheer van de collecties van musea die onder Defensie ressorteren, zijn aan het veranderen. Er wordt gestreefd naar een krijgsmachtbreed museaal beleid.

1.5 Risicobeheer

In 2004 heeft de Inspectie zeven instellingen bezocht wier calamiteitenplannen nog geïnspecteerd moesten worden. In enkele gevallen betrof het een tweede gesprek. Vier musea, die na herhaald aandringen hun plan niet voltooiden, kregen een door de staatssecretaris ondertekende aanmaning. Het was voor het eerst dat verzelfstandigde rijksmusea op deze manier werden aangemaand. Tegen het einde van het jaar hadden alle geïnspecteerde musea een calamiteitenplan, specifiek voor hun collecties, opgesteld. In internationaal perspectief is dit een unicum.

In september 2004 gaf de staatssecretaris opdracht aan het ICN en de Vereniging voor Rijksgesubsidieerde Musea (VRM) om een risico-inventarisatie en -analyse onder de leden van de VRM uit te voeren. De Inspectie was lid van de commissie die deze inventarisatie en analyse begeleidde. Dit onderzoek was een vervolg op het onderzoek naar de inbraakgevoeligheid van de gebouwen, dat in 2003 in opdracht van de staatssecretaris werd uitgevoerd door het ICN en de VRM. Het rapport over het project *Veiligheid voor VRM-musea. Een korte scan van knelpunten en maatregelen* (Amsterdam, januari 2005) beschrijft de lacunes in de organisatorische, bouwkundige en elektronische maatregelen van de VRM-musea. Op basis van de verzamelde gegevens kent de staatssecretaris de musea extra middelen toe om het niveau van risicobeheer op een hoger plan te brengen. Het rapport, dat op 25 januari 2005 aan de staatssecretaris werd aangeboden, is niet openbaar gemaakt.

Samen met de Vereniging Nedart trad de Inspectie op als penvoerder bij het maken van een projectplan om de centrale diefstalregistratie voor cultuurgoederen, die in 1999 bij de Centrale Recherche Inlichtingendienst was opgeheven, weer nieuw leven in te blazen. De Inspectie heeft een groot belang bij een dergelijke registratie, omdat het nu voor haar vrijwel onmogelijk is om vragen van de douane of iets wellicht gestolen is te beantwoorden. Ook voor de inwerkingtreding van het Tweede protocol van de Haagse conventie en van het UNESCO verdrag is een centrale registratie van gestolen cultuurgoederen onontbeerlijk. Een eerste aanzet tot een dergelijk plan werd in december gepresenteerd aan vertegenwoordigers van de musea, bibliotheken, archieven, politie en het Ministerie van OCW.

De Inspectie was betrokken bij de voorbereiding van een symposium over museumcollecties en brand, georganiseerd door het Nibra in Arnhem.

De Inspectie was in 2004 voorzitter van het Overleg Cultuurbescherming, dat uitgebreid is met het Rode Kruis (afd. Grootchalige Hulpverlening), Blue Shield Nederland en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Het Overleg kwam zes keer bijeen.

2 WET TOT BEHOUD VAN CULTUURBEZIT

2.1 Inspectie van beschermde voorwerpen en verzameling

Ingevolge de Wet tot Behoud van Cultuurbezit (WBC) kent Nederland een lijst, de zogenaamde 'WBC-lijst', waarop voorwerpen en verzamelingen staan die het land niet zonder toestemming mogen verlaten. Deze voorwerpen en verzamelingen worden door de WBC beschermd. De Inspectie is aangewezen om toe te zien op naleving van de WBC. Het gaat daarbij in de eerste plaats om controle op aanwezigheid van de voorwerpen en verzamelingen, die op de WBC-lijst staan. In de praktijk is de Inspectie ook behulpzaam bij vragen over conservering en subsidiëring.

De Inspectie inspecteerde in 2004 de volgende beschermde objecten en verzamelingen:

12 februari	Portret van Cock Blomhoff, Amsterdam (dossier 158)
15 april	Wasmodellen van Petrus Koning, Utrecht (dossier 1)
15 april	Collectie beelden en lezenaar, Venray (dossier 115, 117, 198)
15 april	Reliekschrijn, Boxmeer (dossier 111)
15 april	Verzameling beelden Priorij Soeterbeeck (251)
26 mei	Drieluik Jacob van Oostsanen (dossier 059)
26 mei	Torenmonstrans (dossier 110)
25 juni	Onze Lieve Vrouwe van Leeuwarden, Leeuwarden (dossier 177)
25 juni	Popta-Zilver, Leeuwarden (dossier 196)
1 juli	Onze Lieve Vrouwe van Zevenwouden, Bolsward (dossier 093)
1 juli	Gildebaren, Workum (dossier 205)
1 juli	Portretten Harinxma Stichting, Beesterzwaag (dossier 3, 180)
2 juli	Kerktextiel, Groninger Museum, Groningen (dossier 128)
2 juli	Madonna van Aduard, Wehe Den Horn (dossier 071)
14 juli	Groenlandse kayak, De Rijp (dossier 167)
23 juli	Kruisbeeld, Wijk (dossier 94)
11 augustus	Kerkschat van Susteren (dossiers 114, 124, 131, 134, 204)
12 november	Emanuel de Witte, Interieur Oude Kerk, Amsterdam (dossier 024)
12 november	Kerkportret Sint Maarten, Zaltbommel (dossier 138)
12 november	Fragmenten van Jacob van Oostzanen, Amsterdam (dossier 014)
12 december	Italiaans Kazuifel in het Limburgs museum, Venlo (dossier 133)

In 2004 deed zich één overtreding van de WBC voor. De Inspectie was hierbij op grond van haar rol als toezichthouder op de naleving van deze wet betrokken. Gedurende vrijwel het gehele jaar werd onderhandeld over de aankoop van twee WBC-voorwerpen en een WBC-collectie. Deze onderhandelingen waren aan het eind van 2004 nog niet afgerond.

In 2004 is de Inspectie begonnen met het overzetten van het geautomatiseerde werkbestand van WBC-dossiers naar Access, omdat de leverancier van het tot dan toe gebruikte Q&A niet langer dit systeem ondersteunde. Het gebruik van Access zal plaatsing van de niet-vertrouwelijke gegevens van objecten op de WBC-lijst op het internet vereenvoudigen. Het bedrijfsbureau van de Inspectie volgde in 2004 een cursus Access en het Q&A-bestand werd doorgenomen met het oog op mogelijke conversieproblemen.

De Inspectie beschikt over individuele dossiers van de geplaatste voorwerpen die zij nodig heeft voor haar toezicht en over stukken uit de begintijd van de WBC; de voorgeschiedenis. Op basis van deze stukken is de hoofdinspecteur in 2004 begonnen met het optekenen van de *Geschiedenis van de WBC*. Zo'n historisch overzicht, dat nog niet bestaat, is belangrijk voor de toezichtstaak van de Inspectie omdat het een context biedt en kan dienen als algemeen voorlichtingsmateriaal.

2.2 Samenwerking met de Raad voor Cultuur

In 2004 vond regelmatig en constructief overleg plaats met de nieuwe secretaris van de Commissie van deskundigen op het gebied van de WBC. Op 5 april kwam de Commissie van deskundigen in vergadering bijeen. Het in 2003 begonnen overleg met het bestuur en de conservatoren van het Zeeuws Genootschap over een eventuele plaatsing van delen van de verzameling van het Genootschap op de WBC-lijst is in 2004 voortgezet. Ook de verzameling Hubrecht, wegens plaatsgebrek in het naar hem vernoemde Laboratorium overgedragen aan de Humboldt Universiteit in Berlijn, gaf aanleiding voor langdurig overleg. Zo'n uitvoer naar het buitenland roept een principiële vraag op: komt een universitaire historisch-wetenschappelijke collectie beter tot zijn recht op de plaats waar hij historisch thuishoort, maar niet meer in wetenschappelijke zin wordt gebruikt, of op de plaats waar hij nog gebruikt en bewerkt kan worden door wetenschappelijk medewerkers uit het eigen vakgebied?

2.3 Ensembles

In 2004 werd het project over de problemen die zich voordoen bij de bescherming van ensembles afgerond. Dit project is enige jaren geleden op initiatief van de Inspectie gestart en heeft geleid tot een werkgroep, bestaande uit vertegenwoordigers van de Inspectie, de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, het Instituut Collectie Nederland en de directie Wetgeving en Juridische Zaken van het ministerie van OCW. De werkgroep bestudeerde de problematiek van ensembles die uit roerende en onroerende zaken bestaan en door hun historische samenhang een waardevol geheel vormen, maar nu buiten de werking van zowel de Monumentenwet 1988 als de WBC vallen. Als eerste stap op weg naar een departementaal beleid op dit gebied was voor eind 2004 een presentatie van de resultaten aan een wijdere kring van betrokkenen voorzien, bijvoorbeeld via een presentatie van het rapport *Van object tot samenhang* en/of een werkconferentie over de uitkomsten ervan. Dit heeft uiteindelijk geen doorgang gevonden, hetgeen de Inspectie betreurt.

3 INTERNATIONALE REGELGEVING, VERDRAGEN EN DOUANEZAKEN

3.1 Europese regelgeving voor cultuurgoederen

In 2004 heeft geen vergadering plaatsgevonden van het Adviescomité Cultuurgoederen van de Europese Unie in Brussel. Wel heeft de Europese Commissie een evaluatie uitgevoerd over de werking van Richtlijn 93/7 in de periode 1999-2003. Deze Richtlijn betreft de teruggave van cultuurgoederen die onrechtmatig zijn uitgevoerd van het grondgebied van een lidstaat. Hoewel Nederland in de geëvalueerde periode een aantal keer is betrokken bij zaken die onder de werking van de Richtlijn vielen, of daaronder leken te vallen, heeft niet een van die zaken tot een daadwerkelijk verzoek om teruggave van cultuurgoederen door, of aan Nederland geleid. In de meeste gevallen werd duidelijk dat de cultuurgoederen al vóór de inwerkingtreding van de Richtlijn (in 1993) het grondgebied van een lidstaat hadden verlaten. Omdat de Europese Commissie ook de nieuwe lidstaten de gelegenheid wil bieden om hun ervaringen op te nemen in de evaluatie, wordt de uitkomst in 2005 verwacht. In 2005 zullen vervolgens de ervaringen met Verordening 3911/92 betreffende de uitvoer van cultuurgoederen uit de EU worden geëvalueerd.

Ook in 2004 was Nederland betrokken bij diverse zaken in het kader van Richtlijn 93/7. De eerste zaak betrof een verzoek uit Frankrijk om te interveniëren. Het ging hier om een in 1995 uit een kasteel gestolen schilderij, dat geveild zou worden in Amsterdam. Door tussenkomst van de Inspectie is het schilderij teruggetrokken van de veiling en in Nederland opgeslagen in afwachting van een juridische beslissing. Ook kreeg de Inspectie een verzoek van Duitsland om informatie over een aldaar in 1999 gestolen schilderij dat in Nederland was aangetroffen. Bij nader onderzoek door de Duitse collega's bleek dit schilderij geen Duits cultuurbezit te zijn, maar werd het geïdentificeerd als oorspronkelijk Russisch privé bezit. Nederland heeft zich voorts ingespannen om te voorkomen dat gestolen documenten uit het Gemeentearchief in Amsterdam in Duitsland geveild zouden worden. Nederland wilde de documenten laten terugtrekken van de veiling en onderzoeken of zij onder de werking van de Richtlijn teruggegeven konden worden aan het Gemeentearchief. Helaas hebben de inspanningen niet tot het beoogde resultaat geleid; de documenten zijn in Duitsland geveild. Nederland heeft Duitsland om nadere informatie gevraagd. Collega's in Denemarken hebben de Inspectie gevraagd om nadere informatie over de procedure tot teruggave van gestolen boeken en manuscripten.

Telkens blijkt hoe gecompliceerd het is, niet alleen in juridisch opzicht, om cultureel erfgoed onder de werking van de Richtlijn terug te vragen. Met de uitbreiding van de Europese Unie op 1 mei

2004 wordt in de komende jaren een toename van illegaal grensoverschrijdend verkeer van beschermd cultureel erfgoed binnen (en buiten) de Europese Unie verwacht.

3.2 Illegale in- en uitvoer

De douane riep vijf keer de hulp van de Inspectie in bij de invoer van cultuurgoederen, waarvan vermoed werd dat zij illegaal het land van herkomst hadden verlaten. Dit is een halvering ten opzichte van het aantal meldingen in 2003. Ook deed de politie een verzoek om hulp, dat de Inspectie via de douane bereikte. Hierbij ging het om een aantal gouden voorwerpen, afkomstig uit Bulgarije en aangetroffen in een partij gestolen goederen. De vijf douanemeldingen betroffen zendingen uit, in alfabetische volgorde, China (Hong Kong), Letland, Mali, Montenegro en Taiwan. Bij één zending ging het om doorvoer van de goederen naar Frankrijk.

januari	zending iconen uit Vilnius (met vergunning)
februari	partij antiquiteiten uit Taiwan in handbagage
maart	partij voorwerpen uit Mali (gezien door de Malinese douane)
mei	bronzen boedhabeeld uit Hong-Kong
december	partij beelden en andere voorwerpen uit Montenegro met (vermoedelijk) Afghaanse oorsprong (Gandhara)

In één geval trad de Inspectie in contact met de geadresseerde. In geen van de gevallen was er reden om tot verdere actie over te gaan, hetzij omdat er geen sprake was van illegale uitvoer uit het land van herkomst, hetzij omdat, wanneer dat mogelijk wel het geval was, de juridische instrumenten ontbraken.

In 2004 kon wel een geval uit 2003 bevredigend worden opgelost. Door medewerking van de eigenaar, die vrijwillig afstand deed van zijn bezit toen duidelijk was dat het om illegaal geëxporteerd materiaal ging, konden twee sculpturen worden teruggegeven aan het land van herkomst.

Ook dit jaar deed het gebrek aan juridische middelen zich voelen. Nederland handhaafde zich op een betreuwenswaardige koppositie binnen de Europese Unie als het enige land dat geen enkel juridisch instrument heeft om iets te doen wanneer cultuurgoederen illegaal uit het land van herkomst zijn uitgevoerd. Noch heeft het enig verdrag hieromtrent geïmplementeerd.

3.3 'Nieuwe' regelgeving

3.3.1 Sanctieregeling Irak 2004 II

In Verordening (EG) 1210/2003 van 7 juli 2003 is vastgelegd welke specifieke restricties de Veiligheidsraad aan de handel in Irakees cultureel erfgoed heeft gesteld. Ter uitvoering van de

Verordening is door de Minister van Buitenlandse Zaken de Sanctieregeling Irak 2004 II vastgesteld, die op 23 mei 2004 in werking is getreden. De Inspectie is in de Verordening aangewezen als de bevoegde autoriteit voor wat betreft cultuurgoederen. In de Verordening is opgenomen dat met de specifieke restricties aan de handel in goederen die deel uitmaken van het cultureel erfgoed van Irak beoogd wordt een terugkeer van deze goederen te vergemakkelijken.

De Inspectie heeft in 2004 eenmaal een verzoek van de politie gekregen om nadere informatie over mogelijk illegaal uitgevoerde cultuurgoederen (cilinderzegels) uit Irak. Interpol Lyon ontdekte dat deze goederen te koop werden aangeboden op E-bay. Tijdens de oorlog zijn 4.500 van dergelijke zegels uit het bezit van het Nationaal Museum in Bagdad gestolen. Prof. dr. D. Meijer van de Rijksuniversiteit Leiden acht het zeer waarschijnlijk dat de in Nederland aangetroffen cilinderzegels afkomstig zijn uit Irak. Maar niet kon worden aangetoond dat deze voorwerpen vóór 6 augustus 1990, de in de sanctieregeling Irak gestelde datum, uit Irak zijn gevoerd.

3.3.2 Wetsvoorstel teruggave cultuurgoederen afkomstig uit bezet gebied

In 2004 was de Inspectie betrokken bij het Wetsvoorstel teruggave van cultuurgoederen afkomstig uit bezet gebied. Op grond van dit voorstel is het verboden om cultuurgoederen afkomstig uit een bezet gebied Nederland binnen te brengen, of in Nederland onder zich te houden. Het wetsvoorstel zal voor de Inspectie enige uitbreiding van haar taken en bevoegdheden betekenen. De Minister-raad heeft in 2004 met het wetsvoorstel ingestemd. Het commentaar van de Raad van State heeft echter aanleiding voor verdere aanpassing van het wetsvoorstel gegeven. In 2005 zal het opnieuw worden behandeld.

3.3.3 Unesco-verdrag 1970

Minister Donner van Justitie en staatssecretaris Van der Laan van Cultuur en Media hebben bij beleidsbrief van 19 juli 2004 aan de Tweede Kamer meegedeeld dat zij besloten hebben tot ratificatie van het Unesco-verdrag 1970. Dit verdrag ziet toe op de teruggave van cultuurgoederen die na diefstal of door illegale uitvoer een land hebben verlaten. De ratificatie wordt door Nederland gezien als een serieuze bijdrage aan de internationale bestrijding van de illegale handel in cultuurgoederen. In 2005 zullen voorbereidingen worden getroffen voor de ondertekening en ratificatie van het verdrag. De Inspectie zal taken en bevoegdheden krijgen op het gebied van het houden van toezicht op de naleving.

De Inspectie is zeer verheugd dat met de bovenstaande gebeurtenissen en activiteiten in 2004 mogelijkheden zijn geschapen om meer adequaat op te treden bij de bescherming van cultuurgoederen en om onrechtmatige in- en uitvoer van cultuurgoederen uit Nederland en de EU beter tegen te gaan.

3.4 Projecten waar de Inspectie bij betrokken was

3.4.1 Fighting illicit traffic in cultural goods within the European Union

Op 8 en 9 november 2004 werd in Rotterdam een conferentie georganiseerd over de bestrijding van de illegale handel in cultuurgoederen. De conferentie vond plaats in het kader van het Nederlands voorzitterschap van de EU. De ministeries van Financiën, Justitie en OCW waren bij de organisatie en uitvoering betrokken; de Inspectie was vertegenwoordigd in het Organisatiecomité en het Comité van aanbeveling. Met deze conferentie wilde Nederland een bijdrage leveren aan de bestrijding van de illegale handel in cultuurgoederen, in navolging van uitspraken van de Europese Commissie, het Europese Parlement en de Raad over een betere implementatie van de bestaande (juridische) instrumenten in de bescherming van nationale schatten die van artistiek, historisch of archeologisch belang zijn. Belangrijke doelstellingen van de conferentie waren:

- versterking van de samenwerking op nationaal en Europees niveau door politie, douane en culturele instellingen
- effectievere implementatie van de bestaande wetgeving door betere samenwerking
- uitwisseling van kennis en ervaring tussen de verschillende diensten in de lidstaten
- bespreking van de relevantie van bestaande internationale verdragen (zoals de Unesco Conventie van 1970 en het Unidroit verdrag van 1995) in de Europese context.

Ongeveer 100 deelnemers uit 29 landen woonden de conferentie bij. Tijdens de conferentie werden de voorlopige conclusies gepresenteerd. De officiële uitkomsten zullen in 2005 aan de Raad, de Europese Commissie en het Europese Parlement worden gepresenteerd.

3.4.2 Matra pre-accessieproject Hongarije

De Inspectie was in 2004 betrokken bij een Matra pre-accessieproject op het gebied van cultureel erfgoed in verband met de toetreding van Hongarije tot de Europese Unie. Met het project wordt beoogd om met Hongaarse collega's in de EU kennis en ervaringen uit te wisselen over de uitvoering van de taken op het gebied van Verordening 3911/92 en Richtlijn 93/7. Het project wordt gefinancierd door het ministerie van Buitenlandse Zaken en uitgevoerd door de EVD, een agentschap van het ministerie van Economische Zaken dat de uitvoering van het project op haar beurt heeft uitbesteed aan Adviseurs voor Organisatiewerk (AO).

Van 25 tot 27 mei heeft de Inspectie samen met de Belastingdienst/Douane een training gegeven in Boedapest. De wijze waarop Nederland de uitvoer van cultuurgoederen controleert en het trainings- en samenwerkingsstelsel dat is opgezet met de Nederlandse douane stonden tijdens deze training centraal. Als tegenhanger presenteerden collega's van de Hongaarse douane en het Nationaal Bureau voor Cultureel Erfgoed in Boedapest het Hongaarse model. De workshop werd

bijgewoond door ruim 40 personen, allen werkzaam op verschillende (staf)posities bij douaneposten in regio's en provincies en binnen het Nationaal Bureau Cultureel Erfgoed in Boedapest. In 2005 zal de training een vervolg krijgen. Hongaarse douane-ambtenaren zullen Nederland bezoeken en een workshop over de werkwijze van de Inspectie en de Nederlandse ervaringen met de richtlijn bijwonen.

3.4.3 Ethische Commissie Volkenkundige Musea

De hoofdinspecteur was 'formateur' van de Ethische Commissie Volkenkundige Musea, die zich in de toekomst zal buigen over alles wat deze musea verwerven (dus ook bruiklenen). De commissie bestaat uit Prof. dr. Ton Hol (voorzitter), drs. Pim Westerkamp (secretaris), Prof. dr. Susan Legène, dr. Pauline Broekema en drs. Sjoerd de Vries (leden). Binnen de volkenkundige musea is geruime tijd gediscussieerd over de deelname aan de commissie door iemand afkomstig uit de kunsthandel. Het is de vaste overtuiging van de Inspectie dat het nodig is de kunsthandel te betrekken in de discussie over illegale handel en opgravingen, zodat overheid, musea, verzamelaars én handel gezamenlijk iets aan deze problemen kunnen doen.

4 FUSIE ERFGOEDINSPECTIES

In 2002 werd een aanvang gemaakt met de fusie van de Inspectie Cultuurbezit met de Rijksarchiefinspectie, de Rijksinspectie voor de Archeologie en de Rijksinspectie voor de Monumentenzorg. De heer Rik Vos werd met ingang van 1 juli 2003 als directeur van dit fusieproject aangesteld. Op 24 mei 2004 werd het Voornemen tot fusie door de Secretaris Generaal (SG) voorgelegd aan de Departementale Ondernemingsraad (DOR), die op 15 juni 2004 zijn advies uitbracht. Het daarop volgende Fusiebesluit van de SG werd bij brief van 19 augustus 2004 bekend gemaakt. De medezeggenschap over de fusie ging dientengevolge over van de DOR op de vaste commissie van de DOR voor de Fusie van de Inspecties, afgekort tot DORFI. Hierin waren alle vier de inspecties en de DOR vertegenwoordigd.

Net als in 2003 nam de uiterst traag verlopende fusie ook in 2004 veel tijd van de medewerkers van de Inspectie Cultuurbezit in beslag. Het hele jaar door vergaderde de stuurgroep iedere veertien dagen. Door alle medewerkers is in werkgroepen nagedacht over organisatievorm, werkmethode, huisvesting, bedrijfsbureau, publiciteit, et cetera. Al deze inspanningen hadden aan het eind van het jaar nog niet tot een door de SG goedgekeurd reorganisatieplan geleid. Wel verhuisden de vier fusierende inspectiediensten in december 2004 naar de 19de etage van het Ministerie van OCW in de Hoftoren naast het Centraal Station in Den Haag, opdat men in ieder geval vast aan elkaars aanwezigheid kon wennen. De voltooiing van de fusie en de reorganisatie waren voorzien in de tweede helft van 2005.

5 FACILITAIR BEHEER

5.1 Personeel

In 2004 hebben zich geen wijzigingen in het aantal formatieplaatsen voorgedaan, noch in de personen die de formatieplaatsen bezetten.

Het ziekteverzuim bedroeg in 2004 totaal 114 ziekte-dagen, inclusief weekeinden en niet-werkdagen.

Het Handboek Administratie Organisatie (AO) is met lof goedgekeurd door de Directie Financiële en Economische Zaken (FEZ) en de Auditdienst van het departement. De Inspectie heeft de Auditdienst toestemming verleend om dit Handboek als voorbeeld voor andere kleine diensten te gebruiken.

Gegeven het feit dat de Inspectie in 2004 niet langer tot de portefeuille van de Directeur Generaal Cultuur en Media behoorde, maar tot die van de Secretaris Generaal, was zij in 2004 niet meer vertegenwoordigd in de Ondernemingsraad Cultuur (ORC). Wel had zij zitting in de Departementale Ondernemingsraad Fusie Inspecties (DORFI), de tijdelijke ondernemingsraad die is ingesteld voor de duur van het fusieproject. De DORFI valt rechtstreeks onder de Departementale Ondernemingsraad (DOR).

5.2 Informatiebeheer

Christa Stuij en Petra Irosemito, medewerkers van het bedrijfsbureau van de Inspectie, hebben in 2004 het SAP systeem (voor het muteren van personeelsgegevens) geactualiseerd na het volgen van een cursus op dit gebied.

5.3 Lunchlezingen en gezamenlijke activiteiten

- Bezoek tentoonstelling De Kunst van het Bewaren, Rijksmuseum Twenthe / 9 januari
- Cursus Effectief schrijven met medewerkers van de RAI / 26 januari, 29 maart
- Het project Monumentenreeks
door: Ronald Stenvert / 3 februari
- Brandbestrijding
door: Bert Vis / 17 februari
- Defensie en Cultuur
door: Robèrt Gooren / 23 februari
- Discussiemiddag met de afdeling Advies van het ICN / 24 februari
- Rampenplannen
door: Ministerie BZK / 9 maart

- Onderzoek naar de invloed van trillingen op museale voorwerpen
door: Bill Wei / 30 maart
- Inventarisatieproject geschilderde behangsels
door: Richard Harmanni / 19 april
- Cursus Ontspannen en overtuigend presenteren met medewerkers van de RAI / 27 april, 11 mei
- Beheersing van klimaat in musea
door: Pieter Keune / 18 mei
- Studiedag elementaire verhoorvaardigheden met collega's van de RIA en de RIM / 1 juni
- Klimaatonderzoek
door: TU Eindhoven / 7 september
- Studiereis Freilichtmuseum Detmold, Duitsland / 15-16 oktober

5.4 Voordrachten, symposia, opleidingen en nevenwerkzaamheden

5.4.1 Gehouden voordrachten

Marja van Heese

- Workshop Matra pre-accessie project, Boedapest, Hongarije / 24-27 mei

Hanna Pennock

- 49 Questions. The Inspection of the Disaster Plans in the Former State Museums in Holland, Congres ICOM/ICMS Seoul, Korea / 4 oktober
- 49 Questions. The Inspection of the Disaster Plans in the Former State Museums in Holland, Congres Tsjechische Museumvereniging, ICOM, Brno, Tsjechië / 10 november (2x)

Charlotte van Rappard-Boon

- Voordracht over illegale uitvoer van cultuurgoederen, Rijksmuseum voor Volkenkunde, Leiden / 19 januari
- Studiemiddag regionalisering in de musea, Middelburg / 10 maart
- Studiebijeenkomst over kunstvandalisme, ICN Amsterdam / 26 maart
- Jaarcongres VIDE Toezicht onder druk, druk door toezicht, Maarssen / 8 april
- Gastcollege over de Wet tot behoud van cultuurbezit, Opleiding Kunst en Recht, Universiteit van Amsterdam / 14 april
- Onthulling plaquette UNESCO Memory of the World, Bibliotheek Ets Haim, Amsterdam / 13 mei
- Lezing op symposium over kunstroof, Stichting Nederlands Studiecentrum, Leiden / 17 mei
- Colleges dilemma's van het cultureel erfgoed, i.h.k. van Masteropleiding erfgoedstudies, Universiteit van Amsterdam / september, oktober

Nico Schouten

- Gastcollege over de Inspectie Cultuurbezit, Reinwardt Academie, Amsterdam / 4 februari

5.4.2 Bijgewoonde symposia en gevolgde cursussen

Tanja de Boer

- Praktische zorg voor foto's, Projectmatig werken bij de overheid, OCW / 13, 20 april
- In company workshop Elementaire verhoorvaardigheden, NIVOO / 1 juni
- Projectmatig werken bij de overheid, bureau Twynstra Gudde / november, december
- Symposium Indoor Air Quality, Padua, Italië / 9-12 november
- Cursus Kwaliteitszorg voor musea, Erfgoedhuis Zuid-Holland / december

Marja van Heese

- Risicobeheer voor beleidsdirecties, Den Haag / 8 februari
- Symposium Archief in Vorm, RKD, Den Haag / 24 maart
- Studiedag Behoud en beheer van mobiel erfgoed, ICN, Amsterdam / 13 mei
- Projectmatig werken bij de overheid, OCW / 16, 17 november
- Symposium Blue Shield, KB, Den Haag / 17 december

Arjan de Koomen

- Studiedag Behoud en beheer van mobiel erfgoed, ICN, Amsterdam / 13 mei
- Cursus Integrale insectenbestrijding, ICN, Amsterdam / 15, 16 juni
- Projectmatig werken bij de overheid, OCW / 16,17 november

Josefine Leistra

- Jaarcongres VIDE, Toezicht onder druk, druk door toezicht, Maarssen / 8 april
- Studiedag Behoud en beheer van mobiel erfgoed, ICN, Amsterdam / 13 mei
- Symposium Behoud en beheer, Museumhuis Groningen / 9 juni
- Projectmatig werken bij de overheid, OCW / 16, 17 november
- Zorg voor archeologisch objecten, ICN / 6,7,13,14 december

Veerle Meul

- Studiedag Historisch Interieurs, RU Gent / 31 maart
- Studiedag Pigmenten en pixels in de spotlights, Nederlandse Textielcommissie, Tilburg / 22 april
- Symposium Indoor Air Quality, Padua, Italië / 9-12 november
- Masterclass Microscopy of pigments, ICN, Amsterdam / 15 tot 19 november
- WTA studiedag Binnenisolatie, TU Eindhoven / 26 november
- Praktische zorg voor metalen, ICN, Amsterdam / 8, 9 en 16 december

Hanna Pennock

- Cursus Beheer fotocollecties, Museaal en Historisch Perspectief, Haarlem / 4, 18 februari
- Studiebijeenkomst over kunstvandalisme, ICN, Amsterdam / 26 maart
- Cursus Projectmanagement, OCW / 26 april
- Omgaan met boeken in noodsituaties, KB, Den Haag / 14 september
- Congres Intangible Heritage, ICOM, Seoul, Korea / 1-9 oktober
- Congres Risk Management in Museums, Tsjechische Museumvereniging/ICOM, Brno, Tsjechië / 9-11 november
- Bijeenkomst voor handboek inzake Emergency Planning in Museums, Praag, Tsjechië / 11-14 november
- Congres Fire-tech, Gent / 29, 30 november
- Symposium Blue Shield, KB Den Haag / 17 december

Nico Schouten

- Symposium digitalisering, Den Bosch / 1 maart
- Themamiddag DEN: Standaardisering en ontsluiting, KB, Den Haag / 16 april

5.4.3 Publicaties

Veerle Meul

- Boekrecensie tentoonstellingscatalogus *De Blijvende Verlokking. Kunstenaars uit de Lage Landen in Italië 1806-1940*, Schiedam/Rotterdam 2004, Jong Holland 20(2004)1, p. 48-50.
- Nederlandse vertaling van het on-line *Vocabulary of Museum Security Terms* (<http://elib.zib.de/museum/voc>)

Hanna Pennock

- *Calamiteiten en preventie. Het risicobeheer in de musea*, Themanummer 20 jaar Jong Holland, 20 jaar kunst en kunstgeschiedenis, Jong Holland. Kunst na 1850, 20(2004)4, p. 51-53
- *De strijd tegen het verval. Het Deltaplan voor Cultuurbehoud*, Idem, p. 54-56

5.4.4 Nevenwerkzaamheden

Marja van Heese

- Organisatie comité Conferentie Fighting illicit traffic in cultural goods within the European Union, Rotterdam 8-10 november

Arjan de Koomen

- Lid Commissie restauratie van de cartons van de Goudse glazen
- Docent kunstgeschiedenis Universiteit van Amsterdam

Hanna Pennock

- Bestuurslid van het ICOM-comité International Committee for Museum Security (ICMS), m.i.v. oktober
- Lid van de ICMS-werkgroep voor het Vocabulary of Museum Security Terms
- Lid van de ICMS-werkgroep voor de publicatie van een handboek over Emergency Planning in Museums
- Redactielid Jong Holland. Kunst na 1850

Charlotte van Rappard

- Deelname werkgroep visueel in de Cultuurnota procedure Rotterdamse Kunst Stichting
- Bestuurslid Vide, beroepsvereniging voor toezichhouders, inspecteurs, handhavers en evaluatoren
- Lid Raad van advies Stichting Historische behangsels
- Bestuurslid van de Poll-Quina Stichting
- Bestuurslid Stichting 510

6 FINANCIËEL OVERZICHT 2004

In het hiernavolgende financiële overzicht van de uitgaven van de Inspectie in 2004 valt op dat de post facetrapportage erg hoog is. Reden hiervoor is dat de kosten van de hiermee gepaard gaande drie jaar durende pilot op het gebied van klimaatbeheersing in één keer werden afgerekend.

FINANCIËEL OVERZICHT 2004

UITGAVEN IN 2004

€

ICB Materieel

Inspectie Rijkscollectie	26.500
Klankbordgroepen	187
Nieuwe Inspectiemethodiek	3.799
Facetrapportage	93.520
Kwaliteitszorg	0
Risicobeheer	2.857
Inspectie WBC	714
EU-regelgeving en illegale invoer	10.842
Haagse Conventie	0
Algemeen:	
bureau- en organisatiekosten	41.036
personeelskosten (materieel)	5.274
huisvestingskosten	22.259
bibliotheekkosten	4.583
Implementatie DECOS	768
Totaal Materieel	212.339

ICB Personeel

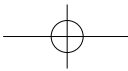
Salarissen	588.023
Externe inhuur/van M naar P	18.875
Vervoerplan	8.342
Totaal Personeel	615.240

Totaal Materieel	212.339
Totaal Personeel	615.240
Totaal Uitgaven ICB	827.578

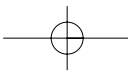
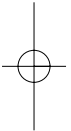
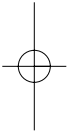
BIJLAGE

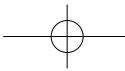
OVERZICHT AFGEGEVEN VERGUNNINGEN VOOR CULTUURGOEDEREN IN 2004

Aantal Land bestemming	cat. 1	cat. 2	cat. 3	cat. 3a	cat. 4	cat. 5	cat. 6	cat. 7	cat. 8	cat 9	cat 10	cat 11	cat 12	cat 12b	cat 13	cat 14a	cat 14b
Argentinië																	
2 Australië	1								1								
2 Brazilië			1			1											
1 Bulgarije															1		
5 Canada					2	2											1
1 Caymaneilanden			1														
2 Chili				1		1											
2 Hongkong	2																
1 Israël						1											
10 Japan			4	1	3												2
1 Mexico			1														
1 Nieuw Zeeland															1		
3 Polen				1		2											
2 Qatar	2																
1 Rusland									1								
3 Servie en Montenegro			1	1	1												
1 Singapore				1													
1 Taiwan																	1
120 Verenigde Staten	20		47	16	15	1	2		7	1		1				1	9
36 Wereld m.u.v. EEG																2	34
24 Zwitserland	6		9	3	4		1										1
219	31		64	24	25	8	3		9	1		1			2	5	46

AANTEKENINGEN

AANTEKENINGEN

